

Geçiň, hojaýyn, geçiň

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Geçiň, hojaýyn, geçiň GEÇİŇ, HOJAÝYN, GEÇİŇ



Baş müň esger deňizde jan berdi. Alty müň esger ýesir düşdi. Flotiliýanyň otuz gämisinden zordan üçüsi ýurda gaýdyp gelip bildi.

Londonyň, Parižiň, Berliniň, Wenanyň habar beriş serişdeleri birmeňzeş habar bilen çykyş etdi: «Akmeňiz bolmadyk halk ilkinji gezek uruşda ýeňiş gazandy!»

«Ak adamyň baş ýüz ýyllyk üstünliginiň soňuna nokat goýlupdy. Aziýa ýurdy ilkinji gezek Ýewropa ýurduny mat düşüripdi. Gazetler yzyndan ýene zörletdi: «Sary howp!»

Uruş 1905-nji ýylyň 5-nji sentýabrynda soňlananda dünýäde sensassiýasy uly boldy. Mysal üçin ýazyjy Halide Edip (Adywar) ogluna Ýaponiýanyň Harby-deňiz güýçleriniň komanduýuşisi Togonyň adyny dakdy. Imperator Mikadony wasp edip şygrylar ýazylady, hatda ony «emirül-möminin» («musulmanlaryň emiri») yglan edenlerem boldy.

Russiýadaky musulmanlary halas etmek islän asly sibirli Abdyreşit Ybraýym Ýaponiýa gitdi, hyzmatdaşlyk etmegiň şertlerini gözledi.

Üçünji derejeli ýurtlarda bu uruşyň täsiri şuna sebäp boldy: bizem ýeňip bileris...

Eýse, nädip «daýhanlar ýurdy» Ýaponiýa «senagatlaşma ýolundaky» Russiýany ýeňip bilipdi?

Rus howpuny elmydama burnunyň aşagynda duýan Abdylhamyt II bu soeaga jogap gözlemek üçin «Ertuğrul» fregatyny Ýaponiýa ugratdy. (Diňe Osmanly däl, köp musulman ýurdy pul toplap, Ýaponiýa sowgat ugratdy).

Özlerine «siwilizirlenen-galkynma» («Bunmei Kaika») şygaryny saýlap alan ýaponlaryň reformist-rewolýusion ýolundan Abdylhamyt II ýöredimi?

Çüýräp başlan «Ertuğrul» fregatynyň yzyna gaýdanda gark bolmagy aslyýetinde konserwatiw kelläniň hakyky simwolydyr...

HISTORIA MILITAR Y POLÍTICA DE LOS SIGLOS XX Y XXI

DESPERTA EL ERRO

CONTEMPORÁNEO

N.º 18 - 7€

La Guerra Ruso-Japonesa

El asedio a Port Arthur
El imperialismo en Extremo Oriente
La campaña de Manchuria
El Ejército japonés
La batalla de Tsushima

Extra n.º 19: Operación Bodenplatte



* * *

“Tagut» kitabynda Ýaponiýanyň «Meiji» reformalarynyň üstünde

jikme-jik durup geçdim.

«Meijiniň» ähtnamasy şeýledi:

«Geçmişni ýaramaz endiklerinden el çekiler we hemme zat tebigatyň adyl kada-kanunlaryna esaslanyp gurular. Bilim bütin dünýäde gözlegimiz bolar».

Bu mugjyza döreýiş-modernizmiň ýüz öwrülmesiz mejburylygy ittihatçylardan kemalistlere, Hytaýdan Eýrana reformalardyr rewolýusiýalaryň ylham çeşmesi boldy...

Anadolydaky harby ýeňiş üstünde Gün batmaýan iňlis imperiýasyny ýeňip boljakdygyny bütin dünýä subut etdi. Iňlisler basyp alan ýerlerinden ilkinji gezek yza çekilmäge mejbur edildi.

Bu ýagdaý iňlisleriň «syýasy yslamçylygy» döretmegine sebäp boldy. Hem bu «aldawçy miras» soňky ýyllarda («Sowuk uruş» ýyllarynda) ABŞ-na berildi.

Şeýle «mukaddes aldawçylygyň» ýurdumyzda nämelere sebäp bolandygynyň syýasy-ykdysady, medeni jedelini edemzok, edip bilemzok. Gündelik ýöntem syýasy lakgyldylardan başga bilýän zadymyz ýok.

Iş aýlanyp-dolanyp elmydama başdan geçirýän ykdysady krizislerimize gelip direýär. Serediň:

**Political
Modernization in
Japan and Turkey**

**Edited by Robert E. Ward
and Dankwart A. Rustow**

Studies in Political Development/3

* * *

Robert Edward Ward bilen Dankwart Aleksandr Rastounyñ

“Political Modernization in Japan and Turkey” kitaby Osmanly Türkiýesi bilen Ýaponiýanyň bir asyryň dowamynda geçiren syýasy modernizasiýasynyň üstünde durup geçýär.

Awtorlar şu soraglara jogap gözläpdir:

– XIX asyrdaky ykdysadyýetleri biri-birine meňzeýän iki ekerançylyk ýurdunda bir asyrdan soň näme boldy?

Ýaponiýa üstünlik gazandy, Osmanly nämüçin baýap bilmedi?

Ýaponiýa «Meiji restawrasiýasy» diýilýän kapitalistik bazar ykdysadyýetiniň işleýişini ýola goýup biljek syýasy, ykdysady, medeni ädimleri 1868-nji ýyldan başlap atmaga başlady.

Osmanly bolsa birmeňzeş inisiatiwany şondan otuz ýyl öň 1838-nji ýylda «Baltalimany» we bir ýyldan soň çap eden «Tanzimat» permany bilen başlapdy.

Netijede aradaky tapawut şundady:

Osmanly daşky formada, şekilde üýtgeşme geçirdi. Ýaponiýa üýtgeşmäni özeninden başlady.

Ýaponiýa bie asyrdan soň Günbatardan başga ýerde senagatlaşmagy başaran ýeke-täk ýurt bolan bolsa, biz şindizem ykdysady krizisden nädip çykjakdygymyzyň üstünde jedelleşýäris. Hem bu jedelimiz eýýäm näçinji gezek? Nädip beýle aňsat aldanyp bilýäskä?

«Mukaddes aldanyşyň şejeresini» bilmezden, fanatizm bilen hasaplaşmazdan halas bolmak mümkin däl. Muny oňaryp biljek syýasy erk-erada barmy? Geçiň, hojaýyn, geçiň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 26.06.2024. Publisistika